

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*

The development of an Sufficiency Economy Philosophy instruction process

อังคณา ตุงคะสมิต** และคณะ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนทั้งโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น และ 2) ศึกษาผลที่เกิดจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยเป็นครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 และเขต 5 คือ โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน 2 (สมาน สุเมธ) โรงเรียนบ้านแดงใหญ่ (ราษฎร์ครูวิทยาคาร) และโรงเรียนบ้านหนองนาคำ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ สารระการการเรียนรู้ท้องถิ่นตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ครูผู้สอนพัฒนาขึ้น แบบสัมภาษณ์นักเรียน แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร แบบบันทึกการนิเทศแบบสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน รายงานสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา แบบสอบถามความคิดเห็นครูผู้สอนและแบบวัดความพึงพอใจของครูผู้สอนต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า

1. การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียน ทั้งโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น สรุปผลได้ดังนี้

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) มี 4 ขั้นตอนคือ ขั้นที่ 1 วางแผน (Planning) ผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันกำหนดนโยบาย วางแผนการจัดการเรียนรู้ โดยครูผู้สอนสร้างสารระการการเรียนรู้ท้องถิ่นตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้บริหารวางระบบการนิเทศภายใน ขอความร่วมมือกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ขั้นที่ 2 ปฏิบัติการ (Action) ครูผู้สอนดำเนินการจัดการเรียนรู้ ขั้นที่ 3 สังเกตการณ์ (Observation) ด้วยกระบวนการนิเทศภายในและภายนอก และขั้นที่ 4 สะท้อนผลปรับปรุงแก้ไข (Reflection) ด้วยการประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง นำข้อมูลจากการตรวจสอบสะท้อนผลแล้วปรับปรุงแก้ไขแล้วร่วมกันวางแผนดำเนินการในวงรอบปฏิบัติการต่อไป

2. ศึกษาผลที่เกิดจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สรุปผล ได้ดังนี้

2.1 ผลจากการดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนพบว่า ทั้ง 3 โรงเรียนรวมมีสารระการการเรียนรู้ท้องถิ่นบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 59 หลักสูตร จำนวนครูที่ร่วมโครงการ 59 คน จำนวนแผนการจัดการเรียนรู้ 593 แผน จำนวนนักเรียนที่ได้รับการพัฒนา 3,076 คน ผลที่

* เพื่อเผยแพร่แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น 043343452 tangka@kku.ac.th 2) ลัดดา ศิลาน้อย รองศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น 043343452 ladda_si@kku.ac.th 3) อธิชัย เนตรถนอมศักดิ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น 043343452 teenet@kku.ac.th 4) สิทธิพล อาจอินทร์ อาจารย์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น 043343452 sitthi2007@hotmail.com และ 5) ปิยะวรรณ ศรีสุรักษ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น 043343452 piyawan67@hotmail.com

เกิดขึ้นกับครูพบว่า ครูที่เข้าร่วมโครงการมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น สามารถจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เขียนแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนในหลายรูปแบบ และพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้ทรัพยากรใกล้ตัว และมีอยู่ในท้องถิ่น สามารถจัดการเรียนรู้เหมาะสมกับท้องถิ่น และมีความรู้ในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ตนรับผิดชอบ มีความรู้ความเข้าใจด้านการสร้างสื่อในการจัดการเรียนรู้ที่เป็นนวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ และ การทำวิจัยในชั้นเรียน มีความพึงพอใจในการเข้ารับการอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด และผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนพบว่า นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน และมีความสนใจในการเรียนมากขึ้น นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งสามารถนำความรู้ด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน และมีความรู้ความเข้าใจ ตระหนัก ห่วงแทนภูมิปัญญา แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของตนเอง เห็นคุณค่าของการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2 ความคิดเห็นในการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ความคิดเห็นของครูผู้สอนก่อนดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.06$) ส่วนหลังการดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$) และเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนจัดการเรียนรู้และหลังการจัดการเรียนรู้พบว่าทุกประเด็นมีค่าเฉลี่ยสูงขึ้น

2.3 ความพึงพอใจของครูผู้สอนในการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ในภาพรวมความพึงพอใจของครูผู้สอนในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$)

Abstract

This research aimed to 1) develop instructional management through Sufficiency Economy Philosophy for all students in school under jurisdiction of the Office of Khon Kaen Educational Service Area and 2) study the result of implementing Sufficiency Economy Philosophy to instructional management. Methodology of participatory action research (PAR) was used to conduct this research. Target groups were teachers from schools under jurisdiction of the Office of Khon Kaen Educational Service Area 1 and 5 ; Khon Kaen Wittayayon 2 School; Ban Daengyai (Kururatrangsan) School and Ban Nongnakham School. Research instruments consisted of local learning strand based on Sufficiency Economy Philosophy developed by teacher, interview form for students, interview form for administrators, note form for supervision, reflection form for the result of instructional management, summary report of school performance, questionnaire for teachers' views and measurement form for teachers' satisfactory toward instructional management through Sufficiency Economy Philosophy.

Research findings found as follows:

1. The development of instructional management through Sufficiency Economy Philosophy for all students in school under jurisdiction of the Office of Khon Kaen Educational Service Area could be concluded that;

It was conducted as the performance of developing instructional management through Sufficiency Economy Philosophy was in operation based on methodology of participatory action research. The purpose of it was to develop instructional management through local learning strand based on Sufficiency Economy Philosophy which consisted of 4 steps including ;1) **Planning**: Administrators and stakeholders joined determining policy of instructional management before planning instructional management and creating local learning strand. Administrators provided the internal supervision system and explained definition of cooperative understanding to related section including stakeholders. 2) **Action**: Teachers performed instructional. 3) **Observation**: It was conducted by process of internal and external supervision. 4) **Reflection**: It was performed through the meeting of related persons. Data was then reviewed and improved before implementing to cooperative planning of beginning step of further action circle.

2. The study of result of implementing Sufficiency Economy Philosophy to instructional management could be concluded that;

2.1 Three schools could provide 56 curriculums. It was also found 59 teachers who participated in this project with 593 lesson plans could develop 3,076 students accordingly. Teachers could understand more knowledge as well as create local learning strand through Sufficiency Economy Philosophy. Lesson plans were crated with various techniques of teaching. Learning activities were developed by using nearby resources and available in local community. Teachers also could appropriately performed instructional management for local community based on the concept of Sufficiency Economy Philosophy integrated to their own learning strand. They knew well how to crate media of instructional management through new innovation including classroom research management. It was found teachers' satisfactory of participating workshop at the highest level. Students actively learned and were found more interests in learning with the desired characteristics through Sufficiency Economy Philosophy. They could apply knowledge of Sufficiency Economy Philosophy to daily life. They also understood, realized and preserved local wisdom as well as local learning resources of their own community. The appreciation of living lives through Sufficiency Economy Philosophy based on local wisdom also was found accordingly.

2.2 Overview opinion of teachers toward instructional management through Sufficiency Economy Philosophy was presented in the middle level ($\bar{X} = 3.06$) before performing, while the high level ($\bar{X} = 4.29$) of their opinion were found after implementing instructional management through Sufficiency Economy Philosophy to class. However, all characters were found higher score of mean regarding to the comparison of before and after performing instructional management.

2.3 The overview satisfactory of teachers toward the development of instructional management through Sufficiency Economy Philosophy was found at the high level ($\bar{X} = 4.24$).

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีความสำคัญและเข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตมนุษย์มากขึ้น ทำให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงไป มนุษย์จำเป็นต้องมีความเข้าใจในสิ่งต่างๆ รอบตัวเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่กำลังเปลี่ยนแปลงและสามารถคิดแก้ปัญหาได้ ในช่วง 4 ทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทย ได้รับผลกระทบจากความล้มเหลวในการพัฒนาตามกระแสโลก ส่งผลให้เกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจ ที่เห็นได้ชัดคือในปี 2540 การพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งจะให้ประเทศไทยเป็นเมืองอุตสาหกรรมใหม่นั้น ได้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรมและคุณภาพชีวิต เป็นอย่างมาก จากความผิดพลาดในนโยบายการบริหารประเทศ ที่ไม่ได้มองถึงสิ่งแวดล้อมเป็นองค์รวม แต่ทำให้คนส่วนหนึ่งในภาคธุรกิจหวนกลับคืนสู่สังคมชนบทดั้งเดิม กลับไปสู่สังคมเกษตรกรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่หล่อเลี้ยงและเป็นกระดูกสันหลังของเมืองไทยมาโดยตลอด และการพัฒนาบางส่วนก็ได้ใช้รูปแบบในการพึ่งพาตนเอง ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในระบบ “เศรษฐกิจพอเพียง” โดยพระองค์ท่านได้ทรงทดลองปฏิบัติจนเกิดผลสำเร็จ เป็น “ทฤษฎีเกษตรแบบพอเพียง” และทรงชี้แนะแนวทางการปฏิบัติในการใช้ชีวิตและการบริหารงานตามแนว “เศรษฐกิจพอเพียง” ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นระบบหนึ่งในการพัฒนาอย่างยั่งยืน (วัชรินทร์ เสนาะเสียง, 2548)

กระทรวงศึกษาธิการ มีความตระหนักและเห็นคุณค่าในการปฏิบัติตามแนวพระราชดำริดังกล่าว จึงจำเป็นต้องประสานความร่วมมือกันจากทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและเอกชน และการให้ความสำคัญในการพัฒนาคน ซึ่งเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) และฉบับต่อๆ มา ซึ่งการพัฒนาอย่างยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้ ก็ต้อง มีการศึกษา การศึกษาที่มุ่งหวังให้เกิดการเรียนรู้ เพื่อนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการที่จะรักษาและปรับปรุงคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมของคนรุ่นปัจจุบันจนถึงรุ่นลูกหลานในอนาคต เรียกว่า “การศึกษาเพื่อความยั่งยืน” นั่นเอง แนวทางการจัดการศึกษาตามมาตรา 23 กำหนดการจัดการศึกษาที่ต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญทั้งด้านความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และการบูรณาการเรียนรู้ตามความเหมาะสมในแต่ละระดับการศึกษา ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้เป็นองค์รวม สามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้อันแล้วเข้ากับสิ่งที่กำลังเรียนรู้ใหม่ได้ ทำให้ผู้เรียนเข้าใจในสิ่งที่เรียนว่ามีประโยชน์และนำไปใช้ในชีวิตจริง (ชาติรี สำราญ, 2541; กรมวิชาการ, 2542) นอกจากนี้ยังเป็นการลดภาระของครูในการจัดการเรียนการสอนที่สัมพันธ์กันมาบูรณาการให้สอดคล้องเหมาะสมกับผู้เรียน ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการนั้นจะต้องมีลักษณะสำคัญโดยรวม ดังนี้คือ 1) เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้ และกระบวนการเรียนรู้ 2) เป็นการบูรณาการระหว่างการพัฒนาความรู้และการพัฒนาทางจิตใจ 3) เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และการกระทำ 4) เป็นการบูรณาการระหว่างสิ่งที่เรียนในโรงเรียนกับสิ่งที่อยู่ในชีวิตประจำวันของผู้เรียน และ 5) เป็นการบูรณาการระหว่างสิ่งแวดล้อมต่างๆ เพื่อให้เกิดความรู้ เจตคติ และการกระทำที่เหมาะสมกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนอย่างแท้จริง (ธารง บัวศรี, 2532) ปัจจุบันแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนนั้นจำเป็นต้องเป็นอย่างไร้ต้องบูรณาการศาสตร์ต่างๆ ทั้งการสอนและหลักสูตร ทั้งเนื้อหาและกิจกรรม รวมทั้งการวัดและประเมินผลเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพ การจัดหน่วยการเรียนรู้ตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

พุทธศักราช 2542 ได้ระบุให้มีการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ เข้าด้วยกันให้เป็นหน่วยการเรียนรู้ ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้จึงจำเป็นต้องจัดแบบบูรณาการ (กรมวิชาการ, 2542) และสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2549) ได้กำหนดให้สถานศึกษาพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น หรือแก้ปัญหาของชุมชน ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมและอยู่ในระหว่างการหาแนวทางแก้ปัญหาได้แก่ปัญหาสภาพเศรษฐกิจ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหาร คณะครู นักเรียนและผู้นำชุมชนต้องจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชให้กับนักเรียน ตลอดจนให้ความสำคัญในการปลูกฝังนักเรียนให้ยึดแนวทางการดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง และเป็นการแก้ปัญหาของชุมชนต่อไป เมื่อนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ ก็จะทำให้ให้นักเรียนสามารถปรับตัว ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ถึงแม้ว่าจะเกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจอย่างไร ก็ไม่สามารถส่งผลกระทบต่อนักเรียนและชุมชน จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนต่างๆ พบว่ายังมีได้พัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเรื่องที่กำลังได้รับการส่งเสริมทุกหน่วยงาน ซึ่งมีสาเหตุมาจากครูขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จึงส่งผลให้การจัดการศึกษาไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ นักเรียนไม่สามารถหาแนวทางแก้ปัญหาของตนเองและท้องถิ่นโดยใช้หลักของเศรษฐกิจพอเพียงในการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ผู้เกี่ยวข้องควรร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาการจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่นักเรียน ชุมชน สังคมและประเทศชาติต่อไป

จากปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทำให้คณะผู้วิจัย จึงสนใจการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย 3 ลักษณะคือ โรงเรียนในเขตเมือง โรงเรียนในเขตกึ่งเมือง กึ่งชนบท และโรงเรียนในเขตชนบท เพื่อศึกษาผลของการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนแต่ละลักษณะ และเพื่อให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

2.1 พัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนทั้งโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น

2.2 ศึกษาผลที่เกิดจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR: Participatory Action Research) ประกอบไปด้วยขั้นตอนของการดำเนินงานดังนี้

ขั้นวางแผน (Planning)

1) คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนแผนงานวิจัยเรื่อง การวิจัยและพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามนโยบายของรัฐที่ดำเนินการก่อนงานวิจัยชุดนี้ได้แก่ งานวิจัยเรื่อง ความต้องการและสภาพพื้นฐานของการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามนโยบายของรัฐ และการสร้างสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2) ร่วมกับโรงเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างความตระหนักเห็นความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและร่วมกับผู้บริหารและครูผู้สอน วางแผนการจัดการเรียนรู้ตามโครงการวิจัยการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยการดำเนินการจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3) สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยและจัดทำแผนปฏิบัติการในการดำเนินการร่วมกับทางโรงเรียน

4) โรงเรียนดำเนินการปฐมนิเทศนักเรียนและผู้ปกครองในวันเปิดภาคเรียนเพื่อให้เกิดความเข้าใจและเห็นความสำคัญในการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นปฏิบัติการ (Action)

5) ครูในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นตรวจสอบ (Observation)

6) ตรวจสอบการดำเนินการจัดการเรียนรู้ของครูตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้น

7) ตรวจสอบผลจากการจัดการเรียนรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้น

ขั้นสะท้อนผลและปรับปรุงแก้ไข (Reflection)

8) ประชุมคณะครูโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายเพื่อสะท้อนผลการตรวจสอบและร่วมกันปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในครั้งนี้ ใช้วงรอบในการปฏิบัติการจำนวน 3 วงจร แล้วนำผลการพัฒนาจัดการเรียนรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากโรงเรียนทั้ง 3 ลักษณะมาวิเคราะห์สังเคราะห์ผลร่วมกัน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่

4.1 เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการ คือ สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการสะท้อนผลการปฏิบัติ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์นักเรียน แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร แบบบันทึกการนิเทศครูผู้สอน แบบสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นครูผู้สอน แบบวัดความพึงพอใจของครูผู้สอนต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยดำเนินการดังต่อไปนี้

ขั้นดำเนินการ	กิจกรรมการดำเนินงาน	เครื่องมือที่ใช้	ผู้เข้าร่วม
การดำเนินการก่อนการทดลอง	ประชุมผู้บริหารและผู้จัดการอบรม	โครงการวิจัย	ผู้บริหาร นักวิจัย
	การวิเคราะห์หลักสูตรตามตัวชี้วัดของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551	ผู้บริหาร ครูผู้สอน นักวิจัย วิทยากร

ขั้นตอนการดำเนินงาน	กิจกรรมการดำเนินงาน	เครื่องมือที่ใช้	ผู้เข้าร่วม
	การจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นและการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้	แบบสรุปผลการดำเนินงาน	
	การออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะของสื่อและวิธีสอน การหาประสิทธิภาพของสื่อ	แบบสรุปผลการดำเนินงาน	
วงจรที่ 1 ขั้นวางแผน	การนำเสนอสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ข้อเสนอแนะ	แบบสรุปผลการดำเนินงาน	ผู้บริหาร ครูผู้สอน นักวิจัย วิทยากร
	อบรมเชิงปฏิบัติการทำวิจัยในชั้นเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	เค้าโครงวิจัย	
	สร้างเครื่องมือสะท้อนผลและเครื่องมือประเมินผลในการวิจัย	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	นักวิจัย
	โรงเรียนชี้แจงผู้ปกครองและนักเรียนในการนำหลักสูตรไปใช้	ปฏิทินการดำเนินงานของโรงเรียน	ครูผู้สอน ผู้บริหาร
ขั้นปฏิบัติการ	จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร	สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น	ครูผู้สอน นักเรียน
ขั้นตรวจสอบ ขั้นสะท้อนผลและ ปรับปรุงแก้ไข	นิเทศติดตามผล สะท้อนผลและให้ข้อเสนอแนะ	แบบบันทึกการนิเทศ แบบสัมภาษณ์นักเรียน แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร แบบสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน	ครูผู้สอน ผู้บริหาร วิทยากร นักวิจัย
วงจรที่ 2 ขั้นวางแผน	ปรับปรุงแก้ไขและวางแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	แผนการจัดการเรียนรู้ตาม สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น	ครูผู้สอน ผู้บริหาร
ขั้นปฏิบัติการ	จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร	สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น	ครูผู้สอน นักเรียน
ขั้นตรวจสอบ ขั้นสะท้อนผล และปรับปรุงแก้ไข	นิเทศติดตามผล สะท้อนผลและให้ข้อเสนอแนะ	แบบบันทึกการนิเทศ แบบสัมภาษณ์นักเรียน แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร แบบสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน	ครูผู้สอน ผู้บริหาร วิทยากร นักวิจัย
วงจรที่ 3 ขั้นวางแผน	ปรับปรุงแก้ไขและวางแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	แผนการจัดการเรียนรู้ตาม สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น	ครูผู้สอน ผู้บริหาร
ขั้นปฏิบัติการ	จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร	สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น	ครูผู้สอน นักเรียน
ขั้นตรวจสอบ ขั้นสะท้อนผลและ ปรับปรุงแก้ไข	นิเทศติดตามผล สะท้อนผลและให้ข้อเสนอแนะ	แบบบันทึกการนิเทศ แบบสัมภาษณ์นักเรียน แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร แบบสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน	ครูผู้สอน ผู้บริหาร วิทยากร นักวิจัย
สรุปผลการ ดำเนินการ	ประชุมสะท้อนผลการปฏิบัติงาน วิเคราะห์สรุปผลการดำเนินการ	แบบสอบถามความคิดเห็น แบบวัดความพึงพอใจ แบบสรุปผลการดำเนินงาน ของ สถานศึกษา	ผู้บริหาร ครูผู้สอน วิทยากร นักวิจัย

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) การเก็บรวบรวมข้อมูลมีทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนั้นข้อมูลที่รวบรวมได้จึงมีจำนวนมากและมีความหลากหลาย โดยส่วนใหญ่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

6.1 จำแนกหมวดหมู่ข้อมูลที่รวบรวมได้ตามประเภทของข้อมูลที่มีลักษณะเชิงปริมาณ (Quantitative Data) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Data)

6.2 ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ระยะคือ

6.2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น โดยผู้วิจัยวิเคราะห์ผลทันทีที่รวบรวมข้อมูลภาคสนามเสร็จ เพื่อพิจารณาความเพียงพอและความสมบูรณ์ของข้อมูลที่รวบรวมได้

6.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียด หลังจากวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นแล้วเพื่อทบทวนดูความสอดคล้องและความตรงของข้อมูล เพื่อนำไปสะท้อนผลร่วมกับผู้เกี่ยวข้อง

6.2.3 การวิเคราะห์เพื่อสรุปภาพรวม หลังจากสะท้อนผลร่วมกับผู้เกี่ยวข้องและเมื่อดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ของการวิจัยครบแล้ว เพื่อสรุปภาพรวมของการวิจัยร่วมกับผู้เกี่ยวข้องและนำผลการวิเคราะห์สรุปเป็นรายงานวิจัย

6.3 ตรวจสอบข้อมูลและการยืนยันข้อสรุป โดยใช้วิธีการดังต่อไปนี้

6.3.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ ดำเนินการดังนี้

1) ใช้ตรวจสอบผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสังเกต แบบสอบถามต่างๆ กับสภาพจริงในโรงเรียนที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ และนำผลการวิเคราะห์นั้นมาสะท้อนผลร่วมกับผู้เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาร่วมกันว่าสอดคล้องกับความเป็นจริงและมีความน่าเชื่อถือมากน้อยแค่ไหน

2) ใช้การตรวจสอบจากผู้รวบรวมข้อมูลหลายคนหลายกลุ่มเพื่อยืนยันความสอดคล้องกันในแต่ละกลุ่มแล้วนำข้อมูลที่ได้ออกไปสะท้อนผลร่วมกัน หากข้อมูลที่ได้ไม่สอดคล้องกัน ก็จะมีการอภิปรายและหาข้อสรุปร่วมกัน

6.3.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการดังนี้

1) ใช้การตรวจสอบวิธีการสามเส้า (Triangulation) โดยใช้แหล่งข้อมูลหลาย ๆ แหล่งและใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อให้มั่นใจว่า ข้อมูลที่เก็บมาได้มีความตรง ความเที่ยงและความสมบูรณ์

2) การตรวจสอบร่องรอยหลักฐาน การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนที่คณะผู้วิจัยไม่ได้เข้าไปร่วมในกระบวนการ คณะผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลกับเอกสารต่าง ๆ ของทางโรงเรียนที่เก็บรวบรวมมา ในรายงานสรุปผลการดำเนินการของโรงเรียน

ผลการศึกษา

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนทั้งโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น ปรากฏผลดังนี้

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action

Research: PAR) เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นโดยมี 4 ขั้นตอนคือ ขั้นที่ 1 วางแผน (Planning) ผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันกำหนดนโยบายในการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง วางแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยครูผู้สอนสร้างสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้บริหารวางระบบการนิเทศภายใน ซึ่งเพิ่มความเข้าใจของความร่วมมือกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน ขั้นที่ 2 ปฏิบัติการ (Action) ครูผู้สอนดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ขั้นที่ 3 ตรวจสอบ (Observation) ด้วยกระบวนการตรวจสอบภายในและภายนอก และขั้นที่ 4 สะท้อนผลปรับปรุงแก้ไข (Reflection) ประชุมนำข้อมูลจากการตรวจสอบสะท้อนผลแล้วปรับปรุงแก้ไขแล้วร่วมกันวางแผนดำเนินการในวงรอบปฏิบัติการต่อไป

ศึกษาผลที่เกิดจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปรากฏผลดังนี้

ผลจากการดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนพบว่า ทั้ง 3 โรงเรียนรวมมีจำนวนหลักสูตร 56 หลักสูตร จำนวนครูที่ร่วมโครงการ 59 คน จำนวนแผนการจัดการเรียนรู้ 593 แผน จำนวนนักเรียนที่ได้รับการพัฒนา 3,076 คน ผลที่เกิดขึ้นกับครูพบว่า ครูที่เข้าร่วมโครงการ มีความรู้ความเข้าใจมากขึ้นในเรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ได้ศึกษาวิธีการสอนในหลายรูปแบบ และพัฒนาการสอน พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้ทรัพยากรใกล้ตัว และมีอยู่ในท้องถิ่น สามารถจัดการเรียนรู้เหมาะสมกับท้องถิ่น และมีความรู้ในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ตนรับผิดชอบ มีความรู้ความเข้าใจในการสร้างสื่อในการจัดการเรียนรู้ที่เป็นนวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ และการทำวิจัยในชั้นเรียน มีความพึงพอใจในการเข้ารับการอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด และผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนพบว่า นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน และมีความสนใจในการเรียนมากขึ้น นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งสามารถนำความรู้ด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน และมีความรู้ความเข้าใจ ตระหนัก ห่วงแทนภูมิปัญญา แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของตนเอง เห็นคุณค่าของการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านความคิดเห็นในการจัดการเรียนรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ความคิดเห็นของครูผู้สอนก่อนดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.06$) ส่วนหลังการดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$) ประเด็นที่ครูผู้สอนมีความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.42$) และเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนจัดการเรียนรู้และหลังการจัดการเรียนรู้พบว่าทุกประเด็นมีค่าเฉลี่ยสูงขึ้น

ด้านความพึงพอใจของครูผู้สอนในการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ในภาพรวมความพึงพอใจของครูผู้สอนในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$) ด้านที่ครูผู้สอนมีความพึงพอใจมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การนิเทศของวิทยากร ($\bar{X} = 4.65$)

การอภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้และศึกษาผล การจัดการเรียนรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คณะผู้วิจัยขออภิปรายผลดังต่อไปนี้

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนทั้งโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น ซึ่งในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงครั้งนี้ สอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) ได้กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาให้ สอดคล้องกับนโยบายการปฏิรูปการศึกษา ที่เน้นความสำคัญของผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตน และนำ ความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะหมวดที่ 4 ได้กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญ กำหนดให้มีการจัดการศึกษาที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชุมชน มีการประสานงานร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัด กระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน และรู้จักเลือกสรร ภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้อง กับการดำรงชีวิต โดยที่นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมายกิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ และในการ พัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงครั้งนี้ ได้รับความร่วมมือจากผู้บริหารสถานศึกษา และ ครูผู้สอนจากโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายอย่างยิ่ง ทั้งนี้เนื่องจาก โรงเรียนทั้ง 3 แห่ง เห็นความสำคัญและความจำเป็น ของการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การรวมพลังในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สู่สถานศึกษา ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ สถานศึกษาในทุกระดับ เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียน นักศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำแนวคิด หลักปฏิบัติของหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง มาบูรณาการในการบริหารการจัดการเรียนการสอนตลอดจนการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ก่อให้เกิดความตระหนักและฝังรากลึกภายในตนเองและผู้อื่นอย่างยั่งยืนตลอดไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550) และสอดคล้องกับการให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนซึ่งเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาตาม แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ, 2549) การมุ่งเน้นนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาประเทศ ดังนั้นการปลูกฝังให้ผู้เรียน รู้จักการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ คุณค่าของวัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของ ท้องถิ่นและความเป็นไทย การอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักษาสีสิ่งแวดล้อม สามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่วิถีชีวิตของผู้เรียนได้ ก็จะเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาประเทศไทย และ การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ซึ่งการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการวิจัยที่ นำแนวคิด 2 ประการมาผสมผสานกัน คือ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) กับการมีส่วนร่วม (Participatory) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จึงเป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูล สารสนเทศต่างๆ เพื่อตอบคำถามเกี่ยวกับภาระงานที่ปฏิบัติอยู่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนางาน โดยนักวิจัย และผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานนั้นมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยตั้งแต่ต้นจนจบ ตั้งแต่การกำหนดประเด็นที่ ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงและ/หรือสร้างขึ้นมาใหม่ การวางแผนการปฏิบัติ การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ หรือประเมินผลการปฏิบัติและการนำผลการตรวจสอบหรือประเมินไปปรับปรุง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วน

ร่วม ไม่ใช่วิถีวิทยาของการวิจัย (Methodology) แต่เป็นแนวทางการศึกษา (Approach) หรือกลยุทธ์ (Strategy) หรือกระบวนการ (Process) โดยนำเข้าไปเชื่อมโยงอยู่ในกระบวนการวิจัยเพื่อให้บรรลุผลที่ต้องการในระยะยาว (Outcomes) และผลที่ได้เป็นรูปธรรม การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นกลยุทธ์สะท้อนให้เห็นถึงการเดินทางไปสู่การพัฒนาโดยมีการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งที่เป็นอยู่ไปสู่สิ่งที่สามารถเป็นไปได้ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคม หัวใจของการเปลี่ยนแปลงอยู่ที่กระบวนการวิจัยซึ่งใช้แนวทางการร่วมมือ (Collaborative Approach) ระหว่างนักวิจัยกับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ทั้งนี้กระบวนการวิจัยต้องเป็นประชาธิปไตย ยุติธรรม มีอิสระ และส่งเสริมคุณค่าของชีวิต กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียจะเข้าร่วมสังเกต ตรวจสอบสถานการณ์ต่าง ๆ สะท้อนความต้องการของตน ทรรศนะที่มีอยู่ อุปสรรคของความจริง (ปัญหา) ที่ปรากฏอยู่ตรวจสอบทางเลือกที่เป็นไปได้ และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีจิตสำนึกไปสู่ทิศทางใหม่ เมื่อนำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเข้ามาอยู่ในกระบวนการวิจัยจะก่อให้เกิดผลดีหลายประการ เช่น

1) ทำให้วัตถุประสงค์ของการวิจัยและข้อค้นพบมีความตรง (Validity) มากขึ้น เพราะเป็นการสร้างองค์ความรู้เพื่อนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหา โดยอยู่บนพื้นฐานที่กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้

2) ทำให้มีโอกาสเพิ่มมากขึ้นที่จะสร้างนวัตกรรมและการใส่สิ่งสอดแทรกต่างๆ (Intervention) เพราะการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สะท้อนคุณค่าในเรื่องกระบวนการเปลี่ยนแปลง

3) ทำให้มีความร่วมมือเพิ่มมากขึ้นระหว่างนักวิจัยและกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย ผู้มีส่วนร่วมหรือกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียจะมีบทบาทเป็นผู้กระทำดำเนินการหรือเป็นสมาชิกชุมชน เพื่อสร้างสังคมและเป็นคนของสังคม ในขณะที่การวิจัยแบบดั้งเดิม คนของสังคมจะไม่เกี่ยวข้องกับนักวิจัยแต่คนจะถูกพิจารณาว่าเป็นสิ่งที่ถูกศึกษา (Objects) (Whyte et al., 1991); (Guerrero, 1995 อ้างอิงจาก นิตยา เงินประเสริฐศรี, 2544); (Stringer, 1996); (Smith, 1997) ดังนั้นในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ได้ผลดีจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครูผู้สอน ผู้บริหาร ผู้ปกครองและนักเรียน ที่มีส่วนได้เสียให้เป็นผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยการประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พัฒนาขึ้น จึงมีความเหมาะสม โดยเฉพาะการดำเนินการทั้งโรงเรียน เพราะจะสามารถก่อให้เกิดความร่วมมือ เกิดการเปลี่ยนแปลงและเป็นกระบวนการในการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลสารสนเทศต่างๆ เพื่อตอบคำถามเกี่ยวกับภาระงานที่ปฏิบัติอยู่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนางาน โดยนักวิจัยและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยตั้งแต่ต้นจนจบ ตั้งแต่การกำหนดประเด็นที่ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงและ/หรือสร้างขึ้นมาใหม่ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติตามแผน (Action) การตรวจสอบหรือประเมินผลการปฏิบัติ (Observation) และการนำผลการตรวจสอบหรือประเมินไปปรับปรุง (Reflection) จะทำให้สามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษานั้น ๆ ได้ตรงตามสภาพปัญหาและความต้องการของทุกฝ่าย จึงส่งผลให้การจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้ง 3 โรงเรียนรวมมีจำนวนหลักสูตร 56 หลักสูตร จำนวนครูที่ร่วมโครงการ 59 คน จำนวนแผนการจัดการเรียนรู้ 593 แผน จำนวนนักเรียนที่ได้รับการพัฒนา 3,076 คน ผลที่เกิดขึ้นกับครูพบว่า ครูที่เข้าร่วมโครงการ มีความรู้ความเข้าใจมากขึ้นในเรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ได้ศึกษาวิธีการสอนในหลายรูปแบบ และพัฒนาการสอน พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้ทรัพยากรใกล้ตัว และมีอยู่ในท้องถิ่น สามารถจัดการเรียนรู้เหมาะสมกับท้องถิ่น และมีความรู้ในการนำ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ตนรับผิดชอบ มีความรู้ความเข้าใจในการสร้างสื่อในการจัดการเรียนรู้ที่เป็นนวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ และการทำวิจัยในชั้นเรียน มีความพึงพอใจในการเข้ารับการอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด และผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนพบว่า นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน และมีความสนใจในการเรียนมากขึ้น นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งสามารถนำความรู้ด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน และมีความรู้ความเข้าใจ ตระหนัก ห่วงแทนภูมิปัญญา แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของตนเอง เห็นคุณค่าของการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น และด้านความคิดเห็นในการจัดการเรียนรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ความคิดเห็นของครูผู้สอนก่อนดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.06$) ส่วนหลังการดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$) ประเด็นที่ครูผู้สอนมีความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.42$) และเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนจัดการเรียนรู้และหลังการจัดการเรียนรู้พบว่าทุกประเด็นมีค่าเฉลี่ยสูงขึ้น ตลอดจน ด้านความพึงพอใจของครูผู้สอนในการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ในภาพรวมความพึงพอใจของครูผู้สอนในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$) ด้านที่ครูผู้สอนมีความพึงพอใจมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การนิเทศของวิทยากร ($\bar{X} = 4.65$) สอดคล้องกับงานวิจัยของกัลยา ทักษิณาเจนกิจ และ รุจี จารุภาชน์ (2550) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนบูรณาการแบบสอดแทรกหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในวิชาจุลชีววิทยาและปรสิตวิทยา หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงสาธารณสุขศาสตร์ (เทคนิคเภสัชกรรม) วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่นที่พบว่าการสอนสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นักศึกษาสอบผ่านตามเกณฑ์การประเมินผลของรายวิชาทุกคน คิดเป็นร้อยละ 100 นักศึกษาทุกคนมีทักษะปฏิบัติการตรวจทางห้องปฏิบัติการจุลชีววิทยาและปรสิตวิทยาเบื้องต้น ผ่านตามเกณฑ์ที่กำหนด คิดเป็นร้อยละ 100 ด้านการมีคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตของนักศึกษา พบว่า นักศึกษามีความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบ มีเหตุมีผล มีความประหยัด และมีความสามัคคีและความเอื้ออาทร และสอดคล้องกับปวีณา ภูมิแดนดิน (2551) ที่ได้ทำการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง ทรัพย์ในดินท้องถิ่นของเรา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนโคกคำวิทยา อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกาฬสินธุ์ และดวงสมร สารแสน (2550) ซึ่งได้ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้วิธีการสอนแบบบูรณาการเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน และพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และสร้อยทิพย์ ทองใหญ่ (2551) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นแบบบูรณาการ “ชุมชนศรีธาตุกับเศรษฐกิจพอเพียง” ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี ที่พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้นและนักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงส่งผลให้ครูผู้สอนมีความคิดเห็นและความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมาก

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรมวิชาการ. การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ, 2542.
- _____. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), 2544.
- กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ), 2546.
- _____. ผลการดำเนินงานขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ปีงบประมาณ 2550. กรุงเทพฯ : ศูนย์ประสานงานกลางการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2550.
- กัลยา ทักษิณาเจนกิจ และ รุจี จารุภาชนัน. การเกิดคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษาจากการสอดแทรกหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการเรียนการสอนวิชาจุลชีววิทยาและปรสิตวิทยา วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น. ขอนแก่น: วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธรขอนแก่น, 2550.
- ชาติรี สำราญ. คนสอนคน. กรุงเทพฯ: มูลินนิธิสตรี-สฤณีวงศ์, 2541.
- ดวงสมร สารแสน. “การพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้วิธีการสอนแบบบูรณาการเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง”. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2550.
- อึ้ง บัวศรี. ทฤษฎีหลักสูตรการออกแบบและการพัฒนา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2532.
- นิตยา เงินประเสริฐศรี. “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม”. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 27,1 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2544): 61-73.
- ปวีณา ภูมิแดนดิน. “การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเรื่องทรัพย์สินในดินท้องถิ่นของเราสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4โรงเรียนโคกคำวิทยา อำเภอหนองลาด จังหวัดกาฬสินธุ์”. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551.
- วัชรินทร์ เสนาะเสียง. โครงการพัฒนาศูนย์ศึกษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.2548. ค้นเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2552 จาก <http://www.ipst.ac.th/pongkonsao>.
- สร้อยทิพย์ ทองใหญ่. “การศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นแบบบูรณาการ "ชุมชนศรีธาตุกับเศรษฐกิจพอเพียง" ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554). กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี, 2549.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. เอกสาร
แนวทางการดำเนินงานปฏิรูปการเรียนรู้การสอน ตามเจตนารมณ์กระทรวงศึกษาธิการ “2549” ปีแห่งการ
ปฏิรูปการเรียนรู้: แนวทางการจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์
การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2549.

ภาษาต่างประเทศ

Smith, S.E. (1997). “Participatory Action Research within The Global Context.” In
Nurtured by Knowledge : Learning to Do Participatory Action – Research,8.
Edited by S.E. Smith, D.G. William and N.A. Johnson. New York : The Apex Press,
1997.

Stringer, E. **Action Research : A Handbook for Practitioners**. Thousand Oaks : Sage
Publications, 1996.

Whyte, William Foote, et al. “Participatory Action Research Through Practice to Science in
Social Research.” In Participatory Action Research, 19- 55. Edited by William
Foote Whyte. California :Sage Publications, 1991.